

İlköğretim Öğretmenlerinin Okul Sağlığı Hemşireliğine İlişkin Görüşleri

Opinions of Elementary School Teachers Regarding School Health Nursing (Araştırma)

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi (2014) 42-52

Sultan AYZAZ*

* Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ankara, Türkiye

Geliş Tarihi: 10 Aralık 2013

Kabul Tarihi: 31 Ocak 2014

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okul sağlığı hemşireliğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı nitelikte yapılan araştırmanın evrenini Ankara'da bulunan altı ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenler oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul eden 302 öğretmen araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri anket formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Öğretmenlerin çoğu (%92.7) okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu, %91.9'u okul sağlığı hemşiresinin öğrencilerin sağlık durumuna katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin %87.4'ü "okul sağlığı hemşiresi sağlık eğitimleri düzenler" görüşüne katıldıklarını; %40.7'si "Psikolojik danışmanlık yapar", %22.8'i "okul çevresinin düzenlemesi görev alır" görüşlerine katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç: İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu okullarda okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu ifade etmiş; ancak öğretmenlerin bir kısmının okul sağlığı hemşiresinin kronik hastalıkların izlemi, psikolojik danışmanlık gibi görevlerinin farkında olmadıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin okul sağlığı hizmetlerinin kapsamı ve okul sağlığı hemşiresinin görevleri konusunda bilgilendirilmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul sağlığı hemşireliği, öğretmen, görüş.

ABSTRACT

Objectives: This study was conducted in order to determine the opinions of elementary school teachers regarding school health nursing.

Methods: The universe of this descriptive study was consisted of six elementary schools' teachers in Ankara. Teachers who agreed to participate (n:302) in the study were included. The data was collected through a questionnaire.

Results: Most of the teachers (92.7%) stated that there is a need for school health nurse and 91.9% of them said that school health nurse would contribute to the students' health condition. 87.4% of the teachers agreed with the opinion "school health nurse will arrange health educations", 40.7% of the teachers didn't agree with the opinion "she/he does psychological counseling" and 22.8% of them didn't agree with the opinion "she/he takes role in designing the environment of the school".

Conclusion: It was concluded that most of the teachers working in primary schools stated that there is a need for school health nurse but some of them were not aware of some of the duties of school health nurse such as chronic disease follow-up or psychological counseling. It is recommended that primary school teachers should be informed about the content of school health services and the duties of school health nurse

Key Words: School health nursing, teacher, opinion.

Giriş

Okul sağlığı hizmetleri, okul çağındaki bütün çocukların mümkün olan en iyi bedensel, ruhsal ve sosyal sağlığa kavuşmalarını sağlamak ve sürdürmek; çocukların dolayısıyla toplumun sağlık düzeyini yükseltmek amacıyla yürütülen çalışmaları kapsamaktadır. Okul çağı çocuğun fiziksel, bilişsel ve psikososyal gelişiminin hızlı olduğu önemli bir dönemdir. Bu dönem süresince çocukların sağlık risklerinin belirlenmesi, sağlık durumlarının değerlendirilmesi, sağlığı koruma ve geliştirmeye yönelik girişimlerin planlanması ve koruyucu önlemler alınması gelecekteki sağlıklı toplumun temelini atılmasında büyük önem taşımaktadır¹.

Okul sağlığı hizmetleri çok disiplinli ekip yaklaşımı ile yürütülmektedir. Ekip içinde okul sağlığı hemşiresi (OSH) hizmetlerin sunumunda önemli rol oynamaktadır^{2,3}. Okul sağlığı hemşirelerinin öğrencilere doğrudan sağlık bakımı sunma, sağlık hizmetlerinin sunumunda liderlik yapma, sağlığı geliştirme, periyodik fizik muayene ve sağlık taramaları yapma, sağlıklı okul çevresi geliştirme, sağlık eğitimi programları düzenleme, okul sağlığı ekibi, aile ve toplum ile işbirliği yapma gibi pek çok görevi bulunmaktadır^{2,3}. Ülkemizde de 2011 yılında çıkarılan Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile okul sağlığı hemşiresinin benzer rolleri olduğu tanımlanmıştır⁴.

Dünyada ve ülkemizde okul sağlığı hemşireliği bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmektedir. OSH çocuk ve gençlere yönelik kapsamlı sağlık hizmetlerinin kesintisiz sağlanmasında önemli bir role sahiptir². National Association of School Nurses (NASN)⁵ okullarda her 750 öğrenci için bir hemşirenin görev yapması gerektiğini vurgulamaktadır. Pennington ve Delaney⁶ tarafından yapılan çalışmada; okulda tam zamanlı hemşire bulunmasının gün boyunca hastalık ya da yaralanma nedeniyle

okuldan ayrılan öğrenci sayısını azalttığını belirlemişlerdir. Hill ve Hollis⁷ tarafından yapılan çalışmada ise ilköğretim öğretmenleri öğrencilerin sağlık sorunlarından dolayı her gün bir saat harcadıklarını; okul hemşiresi olduğunda öğrencilerin öğrenme zamanının arttığını belirtmişlerdir. Okul sağlığı hizmetlerinde, iyi yetişmiş okul sağlığı hemşirelerinin okullarda görevlendirilmesi ile daha sağlıklı bireyler ve toplum oluşturmaya katkı sağlayacağı belirtilmektedir⁸. Yapılan çalışmalar da okul sağlığı hemşiresinin öğrencilerin büyüme ve gelişmelerinin izlenmesi, sağlık durumları ve olası sağlık risklerinin belirlenmesi, akademik başarılarının artırılmasında önemli görevleri olduğunu ortaya koymaktadır⁹⁻¹³.

Okul sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde okul sağlığı hemşirelerinin yanı sıra öğretmenler, okul yöneticileri ve ailelerin de işbirliği yapılması gerekmektedir. Okul sağlığı hemşireleri eğitimcilerin sağlık ve öğrenme arasındaki ilişkiyi anlamalarına yardım edebilir; öğrencilerinin okul başarısının artması için aile, sağlık kurumları ve okul hizmetleri arasında bağlantı kurabilirler⁶. Öğretmenler ise danışmanlık, eğitim ve gözlem gibi etkinlikleri ile rol oynayabilirler. Yeterli sağlık bilgisiyse donanmış olan öğretmenin, hemşire ve hekime katkı sağlayabilir. Görme taramaları, vücut ağırlığı-boy uzunluğu ölçümleri, kayıtların tutulması ve aile ile işbirliği konularında hemşireye yardımcı olabilir⁶. Öğretmenlerin öğrencilerle uzun süre birlikte olmaları, gözlem yapmaları, sağlık ile ilgili konularda bilgi vermeleri ve kendilerinin sağlık alışkanlıkları öğrenci sağlığı ve okul sağlığı çalışmalarının kalitesini etkilemektedir¹⁴.

Ülkemizde okul sağlığı hizmetlerinde OSH'nin görev, yetki ve sorumlulukları Hemşirelik yönetmeliği ile belirlenmiş olmasına karşın, kamuya ait okullara hemşire istihdam edilmemektedir. Yalnızca özel okulların bir bölümünde hemşireler çalışmakta, genellikle ilk yardım, hekim istemi ile ilaç verme gibi görevlerini yerine getirmektedir. Bu nedenle okullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerin okul sağlığı hemşireliği ilgili yeterli bilgi ve farkındalıklarının olmadığı düşünülmektedir. Ülkemizde okul sağlığı hemşireliği ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; okul sağlığı hemşirelerinin rol ve görevleri ile ilgili çalışmalar bulunmasına karşın^{11-13,15}, öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okul sağlığı hemşireliğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın tipi

Araştırma tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan altı ilköğretim okulu oluşturmuştur. Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde yer alan ilköğretim okullarının sosyoekonomik düzeylerine göre bir ayrımı Türkiye İstatistik Kurumu'na göre yapılamamaktadır. Ankara il merkezinde toplam 7 ilçe (Etimesgut, Yenimahalle, Çankaya, Keçioren, Altındağ, Akyurt, Sincan) yer almaktadır.

Yedi ilçeden üç ilçe (Altındağ, Çankaya ve Sincan) ve üç ilçedeki altı okul gelişigüzel olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Her ilçeden iki okul alınmıştır. Bu okullarda toplam 370 öğretmen görev yapmaktadır. Örneklem seçilmemiş, çalışmaya katılmayı kabul eden 302 öğretmen araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaya katılım oranı %81.6'dır.

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri anket formu ile toplanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğretmenlerin yaş, cinsiyet, eğitim alanı, hizmet yılı gibi sosyo-demografik özellikleri ile ilgili sorular; ikinci bölümde öğretmenlerin okulda okul sağlığı hemşiresine gereksinim olma, bulunma süresi (gün olarak), öğrencinin sağlığına ve okul sağlığına katkı sağlama durumu gibi okul sağlığı hemşireliği ile ilgili görüşleri ilişkin sorular; üçüncü bölümde ise okul sağlığı hemşiresinin görevleri ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Okul sağlığı hemşiresinin görevleri ile ilgili ifadelerden bazıları şunlardır: “Öğrencilerin sağlık gereksinimlerini belirler”, “Sağlık eğitimleri (hijyen, beslenme, cinsel sağlık, stres yönetimi vb.) düzenler”, “İlk yardım uygulamaları (düşmeler, yaralanmalar, kırıklar, boğulmalar vb.) yapar”, “Bağışıklama/ aşılama çalışmaları yapar”, “Psikolojik danışmanlık yapar”.

Araştırma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Anket formu uygulanmadan önce okul yönetimi ve öğretmenler ile görüşülerek bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğretmenlerden sözlü ve yazılı, okullar için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden yazılı izin alındıktan sonra araştırmaya başlanmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacı ve anketörler aracılığı ile toplanmıştır. Anket formu öğretmenlerin ders dışındaki zamanlarında doldurulmuştur. Anket formunun uygulanması ortalama 15-20 dakika sürmüştür.

Öğretmenlerin %44'ü 40 yaş altında, %66.2'si kadın, %45.4'ü sınıf öğretmeni, %29.1'i 1-10 yıldır hizmet vermektedir (Tablo 1).

Verilerin değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 13.0 (Statistical Package of Social Sciences) paket programı ile değerlendirilmiştir. Sosyo-demografik özellikler, okul sağlığı hemşireliğine ilişkin görüşler sayı ve yüzdelik ile verilmiştir. Bu çalışmada hipotez test edilmediğinden bağımlı ve bağımsız değişkenler tanımlanmamıştır.

Araştırmanın etik yönü

Araştırma öncesi, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğünden yazılı izin alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlere bilgilendirilmiş onam okunarak yazılı ve sözel onamları alınmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırma, Ankara'nın üç ilçesinde bulunan altı ilköğretim okulunda yapılmıştır. Bu nedenle araştırmanın bulguları Türkiye'ye genellemez. Araştırmaya katılmak istemeyen öğretmenler araştırmaya alınmamıştır.

Bulgular

Tablo 1. Öğretmenlerin Sosyo-demografik Özellikleri (n:302)

Sosyo-demografik özellikler	Sayı	%
Yaş		
40 yaş altı	133	44.0
40 yaş ve üzeri	169	56.0
Cinsiyet		
Kadın	200	66.2
Erkek	102	33.8
Eğitim alanı		
Sınıf öğretmeni	137	45.4
Branş öğretmeni	165	54.6
Hizmet yılı		
1-10	88	29.1
11-20	115	38.1
21 ve üzeri	99	32.8

Tablo 2. Öğretmenlerin Okul Sağlığı Hemşireliği İle İlgili Görüşleri (n:302)

Okul sağlığı hemşireliği ile ilgili görüşleri	Sayı	%
Okulda okul sağlığı hemşiresine gereksinim		
Var	280	92.7
Yok	22	7.3
Okulda kaç gün bulunmalı (n:288)		
1-4 gün	76	26.4
5 gün	212	73.6
Öğrencinin sağlığına katkı sağlama (n:298)		
Evet	274	91.9
Hayır	24	8.1
Sağlığa olan katkılar*		
İlk yardım uygulamaları yapma	90	32.8
Sağlıkla ilgili konularda eğitim yapma	78	28.5
Erken tanı uygulamaları yapma	50	18.2
Öğrencinin okul başarısına katkı sağlama (n:298)		
Evet	215	72.1
Hayır	83	27.9
Okul başarısına olan katkılar*		
Sağlıklı olmayı sağlar, başarı artar	87	40.5
Devamsızlık azalır, başarı artar	34	15.8
Sağlık konularında bilgilendirir	18	8.4
Uygun eğitim ortamı sağlar, başarı artar	10	4.7

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğretmenlerin %92.7'si okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu, %73.6'sı hemşirenin okulda beş gün bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %91.9'u okul sağlığı hemşiresinin öğrencilerin sağlık durumuna, %72.1'i okul başarısına katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Tablo 3. Öğretmenlerin Okul Sağlığı Hemşiresinin Görevleri İle İlgili Görüşleri (n: 302)

Okul sağlığı hemşiresinin görevleri	Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Öğrencilerin sağlık gereksinimlerini belirler.	240	79.5	40	13.2	22	7.3
Okul personelinin sağlığıyla ilgilendir.	207	68.5	58	19.2	37	12.3
Sağlık eğitimleri (hijyen, beslenme, cinsel sağlık, stres yönetimi vb.) düzenler.	264	87.4	22	7.3	16	5.3
İlk yardım uygulamaları (düşmeler, yaralanmalar, kırıklar, boğulmalar vb.) yapar.	289	95.7	6	20.0	7	2.3
İlaç uygulamaları yapar.	171	56.6	74	24.5	57	18.9
Kronik hastalık yönetimini sağlar.	167	55.3	79	26.2	56	18.5
Tansiyon, ateş ölçme vb. sağlık uygulamaları yapar.	280	92.7	10	3.3	12	4.0
Sağlık taramaları yapar.	241	79.8	37	12.3	24	7.9
Periyodik fizik muayeneler yapar.	168	55.6	77	25.5	57	18.9
Bağışıklama/ aşılama çalışmaları yapar.	243	80.5	25	8.3	34	11.3
Bulaşıcı hastalıkların önlenmesini sağlar.	231	76.5	45	14.9	26	8.6
Psikolojik danışmanlık yapar.	99	32.8	80	26.5	123	40.7
Öğrencinin sağlığını geliştirmek için fiziksel aktivite ve egzersiz programları düzenler.	145	48.0	94	31.1	63	20.9
Ailelerle görüşmeler yapar.	233	77.2	49	16.2	20	6.6
Okul çevresinin düzenlenmesinde görev alır.	165	54.6	68	22.5	69	22.8

Öğretmenlerin okul sağlığı hemşiresinin görevlerine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde; %95.7'sinin "İlk yardım uygulamaları (düşmeler, yaralanmalar, kırıklar, boğulmalar) yapar" görüşüne, %92.7'si "Tansiyon, ateş ölçme vb. sağlık uygulamaları yapar" görüşüne, %87.4'ü "Sağlık eğitimleri (hijyen, beslenme, cinsel sağlık, stres yönetimi vb.) düzenler" görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %40.7'si "Psikolojik danışmanlık yapar" görüşüne, %22.8'i "Okul çevresinin düzenlenmesi görev alır", %18.5'i "Kronik hastalık yönetimi sağlar" görüşüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 3).

Tartışma

Okul çağı, çocuklara olumlu sağlık davranışları kazandırılması açısından önemlidir. Bu bağlamda okul sağlığı hemşirelerinin rolü ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada

da öğretmenlerin büyük çoğunluğu okulda okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan çalışmalarda da okul ortamında pek çok sağlık sorununun belirlenmesi ve önlenmesinde okul sağlığı hemşirelerinin rolleri olduğunu ortaya koymaktadır^{9,11-13,16-18}. Kocoğlu ve Emiroğlu¹³ tarafından yapılan çalışmada okul hemşiresinin okul ortamında sağlık eğitimi, danışmanlık, vaka yönetimi, tedavi işlem gibi hemşirelik girişimlerini uygulamasıyla sağlık sorunlarını kontrol altına alabildiği bulunmuştur. Mert ve Aksayan'ın¹¹ çalışmasında Sosyal Bilişsel Teorisine dayalı olarak geliştirdikleri okul sağlığı hemşireliği uygulamalarının öğrencilere olumlu sağlık davranışları kazandırılmasında etkili olduğu belirlenmiştir. Ceylan ve Turan¹² okul hemşirelerinin öğrencilerin büyüme ve gelişmelerini izlemede, sağlıklarını geliştirmede, var olan ve potansiyel sağlık problemlerini belirlemede olumlu rolleri olduğunu saptamıştır. Green ve Reffel çalışmasında¹⁶ okul hemşireleri “öğrenci, okul personeli ve aileye sağlık eğitimi yapmanın” en fazla yerine getirdikleri rollerden biri olduğunu ifade etmişlerdir.

Amerikan Hemşireler Derneği¹⁹ okullarda okul hemşiresinin bulunması ile öğrencinin okula devam etmesi ve akademik performansı arasında olumlu ilişki olduğunu gösteren araştırmaların giderek arttığını belirtmektedir. Bu çalışmada da öğretmenlerin çoğunluğu okullarda okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu, okul sağlığı hemşiresinin öğrencilerin sağlık durumuna ve okul başarısına katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalarda da okul hemşirelerinin hasta veya yaralı öğrencilerin okuldan erken ayrılmalarını azaltarak öğrencinin okul başarısını olumlu etkileyebileceğini saptamıştır^{6,20}. Ülkemizde 2011 yılında hemşirelik yönetmeliğinde yapılan değişiklikle OSH'nin görev, yetki ve sorumluluklarının açıkça tanımlanması okul sağlığı hizmetlerinin yürütülmesinde hemşirenin önemini ve gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin de okul sağlığı hizmetlerinde hemşirelik hizmetlerinin önemli olduğunun farkında olmaları olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Okul sağlığı hizmetlerinin sunulmasında OSH'nin görevlerinden biri öğrencilerin ve okul personelinin sağlık durumunun değerlendirilmesidir. Okul sağlığı hemşiresi akut veya kronik sağlık sorunu ve yaralanma olduğunda öğrencilere ve okul personeline sağlık bakımı sağlamaktadır²⁻⁴. Bu çalışmada öğretmenlerin çoğunluğunun okul sağlığı hemşiresinin “İlk yardım uygulamaları (düşmeler, yaralanmalar, kırıklar, boğulmalar) yapar”, “Tansiyon, ateş ölçme vb. sağlık uygulamaları yapar”, “Öğrencilerin sağlık gereksinimlerini belirler” gibi doğrudan sağlık bakımı ile ilgili görüşlere katıldıkları belirlenmiştir. Bu bulgu öğretmenlerin öğrenci sağlığının korunmasında okul sağlığı hemşirelerinin rolü olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Ülkemizde ve diğer ülkelerde yapılan çalışmalar incelendiğinde; Altuntaş ve Baykal'ın çalışmasında¹⁵ okul hemşireleri en fazla “iletişim, acil durumların kontrolü, bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı” işlevlerini; Green ve Reffel'in çalışmasında¹⁶; okul hemşirelerinin “öğrencilere ve okul personeline direkt sağlık bakımı verme, kronik hastalıkların yönetimi” görevlerini daha fazla yerine getirdikleri belirlenmiştir. OSH öğrencilerin yanı sıra okul personelinin sağlığının korunması ve sağlıklı okul çevresinin oluşturulmasında da görevleri bulunmaktadır²⁻⁴. Ancak bu çalışmada “OSH okul personelinin sağlığı ile ilgilenir” görüşüne de her üç öğretmenden birinin, “OSH okul çevresinin düzenlenmesinde görev alır” görüşüne ise öğretmenlerin yaklaşık yarısının katılmadıkları ya da kararsız oldukları belirlenmiştir. Bu bulgu öğretmenlerin OSH'nin okul personelinin sağlığı ve sağlıklı okul çevresi ile ilgili görevlerini yeterince

bilmediklerini düşündürmektedir. Altuntaş ve Baykal'ın çalışmasında da¹⁵ okul hemşirelerinin koruyucu hizmetlere yönelik olarak okul ve çevre sağlığı ile ilgili işlevlerini yeterli düzeyde sergileyemedikleri belirlenmiştir. Okullarda fiziksel çevreden kaynaklanan sorunlar çocukların öğrenme kapasitelerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin okul sağlığı hizmetlerinin kapsamı ve özellikle çevre sağlığının önemi konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Okul sağlığı hemşiresinin görevlerinden biri sağlık sorunlarına yönelik tarama ve periyodik fizik muayene yapmaktır²⁻⁴. Sağlık taramaları ve periyodik fizik muayeneler ile okul çağındaki çocukların sağlık sorunlarının erken dönemde belirlenmesi mümkün olabilmektedir. Koçoğlu ve Emiroğlu'nun çalışmasında da¹³ okul hemşiresinin sağlık taramalarını uygulamada ve saptadığı sorunları yönetmede etkili olduğunu ortaya konmuştur. Bu çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu okul sağlığı hemşirelerinin sağlık taramaları yapma görevi olduğunu ifade etmeleri olumlu bir bulgudur. Benzer şekilde, Leier ve ark.²¹ tarafından yapılan çalışmada öğretmenler görme ve işitme taraması yapmanın okul hemşirelerinin en önemli görevi olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşın, öğretmenlerin yalnızca yarısı "OSH periyodik fizik muayene yapar" görüşüne katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular okullarda sağlık taramalarının düzenli yapılması ve öğretmenlerin bu hizmeti sınıf ortamında görmelerinden dolayı sağlık taramalarının önemini farkında olduklarını, ancak periyodik fizik muayeneler düzenli yapılmadığı için öğretmenlerin bu hizmetin yeterince farkında olmadıklarını düşündürmektedir.

Bulaşıcı veya kronik hastalıkları olan çocukların bakımı ve izlemi okul sağlığı hemşiresinin görevleri arasında yer almaktadır²⁻⁴. Bu çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu "OSH bulaşıcı hastalıkların önlenmesini sağlar", "Bağışıklama/aşılama çalışmaları yapar" görüşlerine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Altuntaş ve Baykal'ın çalışmasında¹⁵ okul hemşireleri "bulaşıcı hastalıkların kontrolü ve bakımı" işlevinin en fazla yerine getirdikleri işlevlerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgu okullarda her yıl uygulanan aşılama programlarından dolayı öğretmenlerin OSH'nin bulaşıcı hastalıkların önlenmesine ilişkin rollerinin bilincinde olduğunu göstermektedir.

Okul sağlığı hemşiresinin kronik hastalık yönetimi ile ilgili rolüne ise öğretmenlerin yaklaşık yarısı katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu öğretmenlerin OSH'nin kronik hastalıkların izlemi ile ilgili rolünün yeterince farkında olmadıklarını düşündürmektedir. Ancak yapılan çalışmalar kronik hastalığı olan çocukların izleminde okul sağlığı hemşirelerinin önemli rolü olduğu ortaya koymaktadır^{16,22,23}. Wang ve Volker⁹ okulda etkili ve güvenli diyabet bakımı sağlamak için okul hemşirelerinin yetkinliğinin artırılmasının yararlı olabileceğini önermektedirler. Son yıllarda kronik bir hastalığa sahip çocukların sayısı önemli ölçüde arttığı bildirilmektedir²⁴. Diyabet, astım, obezite gibi kronik hastalıklar öğrencilerin öğrenme yeteneğini etkilemektedir³. Bu nedenle kronik hastalık izlemi OSH'nin önemli rollerinden biri olup, öğretmenlerin de bu konudaki farkındalıklarının artırılması gerekmektedir.

Okul sağlığı hemşiresinin görevlerinden biri öğrencinin sağlığını korumak ve geliştirmek için sağlık ilgili konularda eğitim ve danışmanlık yapmaktır^{2-4,10}. Hemşire, eğitim programına öğrencilerle birlikte tüm okul toplumunu ve aileleri dahil etmeli, gereksinim duyulan sağlıkla ilgili konularda eğitim vermelidir. Bu çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu "OSH sağlık eğitimleri düzenler" görüşüne katıldıklarını

belirtmişlerdir. Okullarda yürütülen sağlık eğitimi programlarının öğrencilerin davranışlarına olumlu yansıdığı ve öğretmenlerin de öğrenci davranışlarındaki bu değişimleri fark ettikleri söylenebilir. Nitekim, Bektaş ve Öztürk²⁵ ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada; sigara kullanımını önleme programının sosyal bilişsel öğrenme temelli girişim grubundaki çocukların sigara deneme oranını azaltmada, yarar ve zarar algısını değiştirmede etkili olduğu saptanmıştır. Bir başka çalışmada ise okulda şiddetin önlenmesine yönelik bir eğitim programı düzenlendiği takdirde öğrencilerin daha yapıcı çatışma çözüm yaklaşımları kullanacağı, şiddet eğilim ve şiddet davranışlarında azalma olacağı; böylece daha güvenli ve şiddet içermeyen bir okul ortamının sağlanacağı ortaya konmuştur^{26,27}.

OSH mental sağlık ve okul başarısına ilişkin konularda danışmanlık hizmeti sağlamada anahtar pozisyondadır²⁸. Ancak bu çalışmada yalnızca her üç öğretmenden biri “OSH psikolojik danışmanlık yapar” görüşüne katıldığını ifade etmiştir. Bu bulgu öğretmenlerin psikolojik danışmanlık hizmetinde hemşirenin rolü olarak görmediklerini düşündürmektedir. Leier ve arkadaşlarının²¹ çalışmasında ise öğretmenler sağlık danışmanlığının okul hemşirelerinin önemli görevlerinden biri olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, literatürde mental sağlık ile okul başarısı arasında bağlantı olduğu ve okul sağlığı hemşirelerinin psikolojik destek sağlamak için potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir^{29,30}. Ülkemizde hemşireler tarafından okullarda öğrencilerin psikososyal sağlığına yönelik eğitim programları (örneğin şiddet ve sigara karşıtı) uygulanmaktadır^{26,27}. Ancak bu eğitim programlarının yanı sıra danışmanlık rolünün ön plana çıkarıldığı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu okullarda okul sağlığı hemşiresine gereksinim olduğunu; öğrenci sağlığını değerlendirme, sağlık taramaları, sağlık eğitimi, bulaşıcı hastalıkları önleme gibi okul sağlığı hizmetlerinde okul sağlığı hemşiresinin önemli görevleri olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak öğretmenlerin bir kısmı kronik hastalıkların izlemi, periyodik fizik muayene, psikolojik danışmanlık gibi hizmetlerin OSH'nin görevi olmadığını düşünmektedirler. Bu sonuçlar doğrultusunda ülkemizde okullarda kronik hastalıkların izlemi, periyodik fizik muayene, psikolojik danışmanlık hizmetlerini içeren çalışmaların artırılması; öğretmenlerin okul sağlığı hizmetlerinin kapsamı ve okul sağlığı hemşiresinin görevleri konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Ülkemizde OSH'nin rolleri hemşirelik yönetmeliği ile tanımlanmıştır. Bu nedenle, okul sağlığı hemşiresinin yasal olarak sınırları belirlenmiş olan görevlerini yerine getirebilmesi, öğrencilerin sağlığının geliştirilmesine yönelik okul tabanlı programları planlayabilmesi ve uygulayabilmesi için ilköğretim okullarına hemşire istihdam edilmesi ve ilköğretim okullarında okul sağlığı ekibinin oluşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Pekcan H. Okul sağlığı. In: Güler Ç, Akın L, editörler. Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi; 2006. s. 454-469.
2. American Academy of Pediatrics. The role of the school nurse in providing school health services. Pediatrics 2008; 121: 1052-56.

3. National Association of School Nurses. 2011; [Role of the school nurse (revised 2011)]. URL:<http://www.nasn.org/PolicyAdvocacy/PositionPapersandReports/NASNPositionStatementsFullView/tabid/462/ArticleId/87/Role-of-the-School-Nurse-Revised-2011>. January 14, 2013.
4. Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. 2011; URL: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419-5.htm>. January 14, 2013.
5. National Association of School Nurses. 2010; [Caseload Assignments (revised 2010)]. URL:<http://www.nasn.org/PolicyAdvocacy/PositionPapersandReports/NASNPositionStatementsFullView/tabid/462/ArticleId/7/Caseload-Assignments-Revised-2010>. January 14, 2013.
6. Pennington N, Delaney E. The Number of Students Sent Home by School Nurses Compared to Unlicensed Personnel. J Sch Nurs 2008; 24 (5): 290-7.
7. Hill NJ, Hollis M. Teacher Time Spent on Student Health Issues and School Nurse Presence. J Sch Nurs 2012; 28(3): 181-86.
8. T.C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı. Ankara: Yücel Ofset Matbaacılık; 2008. s. 6-7.
9. Wang YL, Volker DL. Caring for Students With Type 1 Diabetes: School Nurses' Experiences. J Sch Nurs 2013; 29(1): 31-38.
10. Bahar Z. Okul sağlığı hemşireliği. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2010; 3(4): 195-200.
11. Mert K, Aksayan S. School health nursing interventions to acquire positive health behaviours. 12. Dünya Halk Sağlığı Kongresi; 27 Nisan-01 Mayıs 2009; İstanbul.
12. Ceylan SS, Turan T. Bir ilköğretim okulunda okul hemşireliği uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2009; 4(12): 35-49.
13. Koçoğlu D, Emiroğlu ON. Okul hemşiresinin okul sağlık tarama programlarındaki rolünün değerlendirilmesi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 2011; 3: 5-19.
14. Aksayan S. Okul sağlığı hemşireliği. In: Erefe İ, editör. Halk Sağlığı Hemşireliği El Kitabı İstanbul: Vehbi Koç Vakfı Yayınları; 1998. s. 83-90.
15. Altuntaş S, Baykal Ü. Okul hemşirelerinin iş, iş ortamı, rol ve sorumluluklarına yönelik görüşleri. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2012; 9 (1): 43-50.
16. Green R, Reffel J. Comparison of administrators' and school nurses' perception of the school nurse role. J School Nurs 2009; 25 (1): 62-71.
17. Bonaiuto M. School nurse case management: Achieving health and educational outcomes. J Sch Nurs 2007; 23(4): 202-9.
18. Schainker E, O'Brien MJ, Fox D, Bauchner H. School nursing services use in an urban public school system. Arch Pediatr Adolesc Med 2005; 159: 83-7.
19. American Nurses Association. 2007; [The American Nurses Association advocates for daily availability of school nurses for nation's children]. URL: <http://www.nursingworld.org/FunctionalMenuCategories/MediaResources/PressReleases/2007/schoolnurse.aspx>. January 14, 2013.
20. Wyman L. Comparing the number of ill or injured students who are released early from school by school nursing and nonnursing personnel. J Sch Nurs 2005; 21: 350-5.
21. Leier JL, Cureton VY, Canham DL. Special Day Class Teachers' Perceptions of the Role of the School Nurse. J Sch Nurs 2003; 19(5): 294-300.
22. Engelke MK, Swanson M, Guttu M, Warren MB, Lovern S. School nurses and children with diabetes: a descriptive study. N C Med J 2011; 72(5): 351-8.
23. Engelke MK, Guttu M, Warren MB, Swanson M. School nurse case management for children with chronic illness: health, academic, and quality of life outcomes. J Sch Nurs 2008; 24(4): 205-14.

24. Bektaş M, Öztürk C. Sigara Kullanımı Önleme Programının Geliştirilmesi ve Programın Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 2012; 34: 1-21
25. Perrin JM, Bloom SR, Gortmaker SL. The increase of childhood chronic conditions in the United States. JAMA 2007; 297 (24): 2755-9.
26. Uysal A, Bayık A. Şiddet Karşıtı Eğitim Programının Öğrencilerin Çatışma Çözüm, Şiddet Eğilimleri ve Şiddet Davranışlarına Yansıması, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009; 12(1): 20-30.
27. Ergül S, Temel AB. The Effects of a Nursing Smoking Cessation Intervention on Military Students in Turkey, Int Nurs Rev 2009; 56: 102-108.
28. Puskar KR, Bernardo LM. Mental health and academic achievement: Role of school nurses. J Spec Peditr Nurs 2007; 12(4): 215-23.
29. DeSocio J, Hootman J. Children's mental health and school success. J Sch Nurs 2004; 20 (4): 189-96.
30. Puskar K, Sereika S, Haller L. Anxiety, somatic complaints, and depressive symptoms in rural adolescents. J Child Adolesc Psychiatr Nurs 2003; 16 (3): 102-11.